

Het statuut van de gemeentelijke mandatarissen

De **lokale verkozenen** moeten voldoen aan alle verkiesbaarheidsvoorwaarden (leeftijd, burger- en politieke rechten, nationaliteit, woonplaats ...), maar genieten ook een **bijzonder statuut** in het kader van de uitoefening van hun mandaat.

Dit specifieke wettelijke kader omvat zowel regels voor het geldelijk statuut als voor de sociale zekerheid, maar ook bepalingen die verband houden met de beroepsethiek en de beperking van hun aansprakelijkheid.

Dit statuut wijzigde de voorbije jaren aanzienlijk door de aanpassing aan de nieuwe governance-regels, maar ook onder impuls van de gewesten, die voortaan bevoegd zijn voor het vastleggen van het statuut van de lokale mandatarissen. De nieuwe gewestelijke bepalingen houden evenwel nog altijd een gemeenschappelijke basis, maar verschillen voornamelijk qua concrete toepassingmodaliteiten¹.

Ten slotte maken de wettelijke bepalingen meestal een onderscheid tussen de houders van een uitvoerende functie (burgemeester, schepenen) en de gemeenteraadsleden.

Geldelijk stelsel en sociale zekerheid

De vrije uitoefening van een lokaal mandaat moet de mogelijkheid bieden van een financiële compensatie voor de kosten die het meebrengt en ook de gelijke democratische toegang tot de functies van **burgemeester en schepenen**. Het geldelijk statuut van de lokale mandatarissen wordt bij wet geregeld en laat weinig speelruimte over voor de gemeenten, in tegenstelling tot de situatie in andere landen².

De bepalingen voorzien een wedde voor de burgemeester die gebaseerd is op een barema dat evolueert afhankelijk van de bevolkingsomvang van de gemeente. Het salaris van de schepenen wordt dan weer bepaald als een percentage van dat van de burgemeester (tussen 60 % en 75 %, afhankelijk van het gewest en van het aantal inwoners van de betrokken gemeente). De burgemeesters en schepenen hebben eveneens recht op vakantiegeld en op een eindejaarspremie. Merk op dat de wettelijke bepalingen ook een maximumgrens stellen aan de wedde van een lokaal mandaat en aan de inkomsten uit de uitoefening van een openbaar mandaat, een openbare functie of een openbare verantwoordelijkheid van politieke aard.

Ten slotte verplicht de wet van 8 december 1976 de gemeenten te zorgen voor een pensioen voor hun voormalige burgemeesters en schepenen.

De **gemeenteraadsleden** ontvangen geen wedde maar wel presentiegeld, dat rekening houdt met hun aanwezigheid op de bijeenkomsten van de raad, de commissies en de afdelingen. Het bedrag van het presentiegeld wordt vastgelegd door de gemeenteraad.

De wedde van de lokale mandatarissen is sinds 2001³ aanzienlijk opgevaardeerd, vooral in de kleinste gemeenten. De opwaardering van het geldelijk statuut moest eveneens beantwoorden aan de grotere werklast en verantwoordelijkheid van de lokale mandaten door de forse toename van de opdrachten die ze krijgen toegewezen. Volgens de vroegere federale wet was de weddeschaal van de burgemeester afhankelijk van de maximale weddeschaal van de gemeentesecretaris (in plaats van het barema voor de graad van opsteller in de ministeries dat vroeger werd gebruikt). Bij nieuwe aanpassingen aan het statuut van mandataris hebben de gewesten vervolgens die verwijzing naar de graad van gemeentesecretaris laten vallen (zie verder).

De hervorming van het statuut die de voorbije jaren werd ingezet, heeft eveneens gezorgd voor een uitbreiding van de sociale zekerheid (ziekte en invaliditeit, gezinstoelagen enz.) van de (uitvoerende) lokale mandatarissen, vooral voor wie geen enkele activiteit uitoefende als loontrekkende, ambtenaar of zelfstandige.

Nieuwe governance en toezicht op belangenconflicten

De wetgever voerde eveneens diverse systemen in om de beroepsethiek te versterken en om belangenconflicten te vermijden: aangifte van de mandaten, van het vermogen, van de inkomstenbronnen, een gedragscode enz.

De bepalingen hierover vallen zowel onder de bevoegdheid van de federale overheid als van de gewesten:

- de gewone en bijzondere wetten van 1995, die werden aangevuld in 2004, stellen, via het Rekenhof, een **federaal controlesysteem** in van de mandaten en het vermogen van (onder meer) de lokale verkozenen. Op lokaal vlak is het de gemeentesecretaris (in

¹ We gaan hier enkel in op die grote basisprincipes en verwijzen de lezer naar meer gespecialiseerde publicaties voor gedetailleerde gegevens over de bepalingen die gelden in de drie regio's van het land.

² "Statuut van de lokale verkozenen in Europa", Publicatie van de Raad van de Gemeenten en Regio's van Europa (RGRE), www.ccre.org, december 2010

³ Op basis van de wet van 4 mei 1999 ter verbetering van de bezoldigingsregeling en van het sociaal statuut van de lokale verkozenen.

zijn hoedanigheid van “institutioneel informateur”) die de lijst bijhoudt van de personen die binnen het toepassingsgebied van die wetten vallen (dit zijn de burgemeester, de schepenen en de voorzitter van het OCMW). Laatstgenoemden moeten voldoen aan twee verplichtingen: het indienen van een lijst van de mandaten en het indienen van een vermogensverklaring;

- meer recent (vooral vanaf 2006 of 2007) hebben de **gewesten**⁴ eveneens aanvullende en meer specifieke bepalingen goedgekeurd op het vlak van het cumuleren van mandaten en van het beperken van de bezoldigingen van de lokale verkozenen. Die nieuwe bepalingen hebben doorgaans geleid tot een wijziging van de referentie die wordt gebruikt in verband met de bezoldiging van de lokale mandatarissen (geen verdere verwijzing meer naar de gemeentesecretaris) en tot het bepalen van nieuwe regels voor het vastleggen van het presentiegeld voor gemeenteraadsleden (minimum- en maximum-bedragen).

Disciplinair stelsel

De lokale verkozenen moeten natuurlijk vrij het mandaat kunnen uitoefenen dat de bevolking hen heeft toevertrouwd. Toch is de machtsuitoefening niet onbeperkt. Zo kunnen de lokale mandatarissen eveneens in het kader van een uitzonderlijk stelsel worden onderworpen aan een toezichthoudende controle. Sinds de regionalisering van de Gemeentewet, kan de gewestregering (of haar afgevaardigde) bijvoorbeeld een burgemeester of een schepen schorsen of uit zijn ambt ontzetten in bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld wegens kennelijk wangedrag of grove nalatigheid.

⁴ Ordonnantie van 12 januari 2006 over de transparantie van de bezoldigingen en de voordelen van de Brusselse openbare mandatarissen, decreet van 23 januari 2009 van het Vlaams Gewest tot wijziging van het Gemeentedecreet en besluit van 5 juni 2009 van de Vlaamse Regering houdende de bezoldigingsregeling van de lokale en provinciale mandataris, besluit van de Waalse regering van 20 december 2007 tot regeling van de cumulatie van de mandaten van de lokale verkozenen.

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Smet, Belfius Bank, Pachecolaan 44, 1000 Brussel
RPR Brussel BTW BE 0403.201.185 – JUNI 2012

